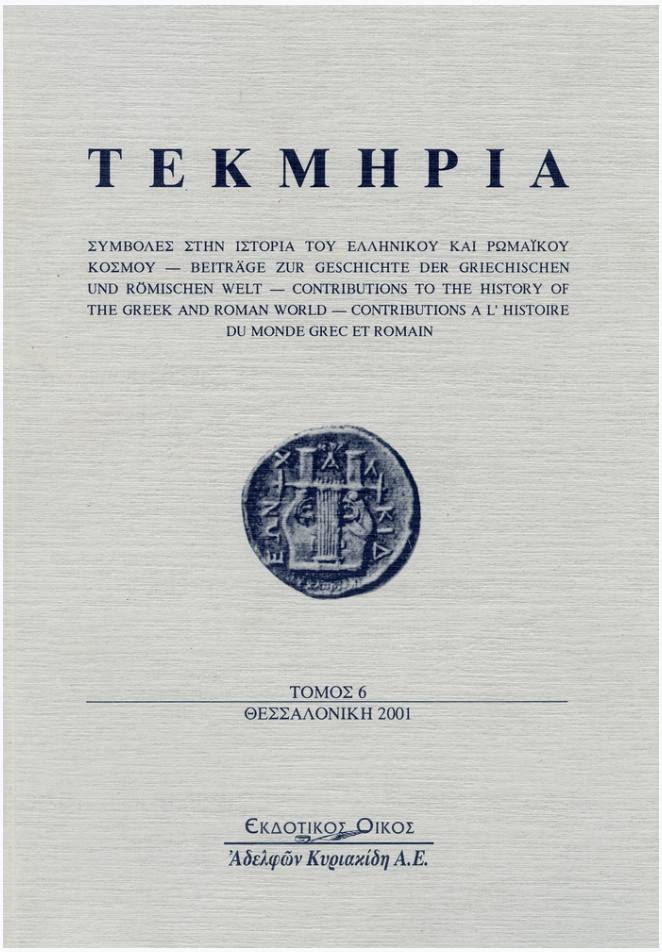
ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Ἐνεπίγραφη στήλη μὲ παράσταση ἥρωος ἱππέα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν

Μ. ΒΑΛΛΑ

doi: 10.12681/tekmeria.164

To cite this article:

ΒΑΛΛΑ Μ. (2001). Ἐνεπίγραφη στήλη μὲ παράσταση ἥρωος ἱππέα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν. *Tekmeria*, *6*, 9–13. https://doi.org/10.12681/tekmeria.164

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 29/03/2024 15:37:29

Μ. ΒΑΛΛΑ

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΗ ΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΗΡΩΟΣ ΙΠΠΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Στὴ διάρκεια ἐργασιῶν κατὰ μῆκος ἀγροτικοῦ δρόμου στὴν περιοχὴ τῆς κοινότητας Μετοχίου Σερρῶν στὴ θέση «Λευκὴ Κορυφὴ» ἀποκαλύφθηκε λακκοειδὴς τάφος σκεπασμένος μὲ σχιστόπλακες καὶ κατεύθυνση ἀνατολικὰ-δυτικά. Στὴ σύντομη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἀκολούθησε διαπιστώθηκε ὅτι ἡ ταφὴ ἦταν ἀκτέριστη καὶ ἀπὸ τὸ σκελετὸ ἀπουσίαζε τὸ κρανίο τοῦ νεκροῦ. Ἀπὸ τὴν ἴδια θέση προῆλθαν καὶ τέσσερα συνανήκοντα τμήματα ἐπιτάφιας στήλης τὰ ὁποία παρέδωσε κάτοικος τῆς περιοχῆς[1]. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα προέκυψε ὅτι ἡ στήλη ἀποτελοῦσε τὸ ἐπιτάφιο σῆμα καὶ στηριζόταν σὲ λιθοσωρὸ στὸ δυτικὸ ἄκρο τοῦ τάφου στὴν πλευρὰ τῶν ποδιῶν τοῦ νεκροῦ. Ἡ ὕπαρξη νεκροταφείου στὴν παραπάνω θέση εἶναι γνωστὴ μόνον ἀπὸ παραδόσεις τυχαίων εὑρημάτων, καὶ συνδέεται μὲ οἰκισμὸ ρωμαϊκῶν χρόνων ποὺ ἐντοπίζεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση νοτιώτερα τοῦ τάφου[2].

Πρόκειται γιὰ μαρμάρινη στήλη ἀπὸ λευκὸ χοντρόκοκκο μάρμαρο, τοπικῆς πιθανότατα προέλευσης. Σώζονται ὅλα τὰ κομμάτια. Στὸ ἐπάνω τμῆμα διαμορφώνεται ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀνάγλυφο δίσκο ποὺ καλύπτει τὸ κέντρο τοῦ ἀετώματος. Λείπει τὸ δεξιὸ ἀκρωτήριο, ἐνῶ ἀποκρούσεις παρουσιάζει τὸ μνημεῖο καὶ στὸ κάτω δεξιό τμῆμα του. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη τὴν ὀρθογώνια μετόπη ποὺ σχηματίζεται μὲ ἔδαφος βαθύτερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς πρόσθιας ὄψης, καταλαμβάνει παράσταση ἥρωος ἱππέα[3]. Ὁ νεαρὸς ἄνδρας εἶναι ἔφιππος, φορᾶ κοντὸ ζωσμένο χιτώνα καὶ χλαμύδα τὴν ὁποία παρασύρει πρὸς τὰ πίσω ἡ δύναμη τῆς κινήσεως τοῦ ἀλόγου. Τὸ πρόσωπο ἀποδίδεται μετωπικά, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διάκριση τῶν χαρακτηριστι-

---

1. Ἡ παράδοση ἔγινε ἀπὸ τὸν κάτοικο τῆς περιοχῆς Τσαούση Βασίλειο (24-08-96), τὸν ὁποῖο καὶ εὐχαριστῶ θερμά.

2. Βλ. σχετικὰ καὶ Μ. Βάλλα, *ΑΔ* 51 (1996) Χρον. Β2, 576 πίν. 168β.

3. Γιὰ τὶς παραστάσεις τοῦ ἥρωος ἱππέα βλ. *LIMC* VI, 1, (1992) 1019-1081. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν βλ. καὶ Β. Μαχαίρα, «Ἡρωικὸ ἀνάγλυφο μὲ παράσταση ἱππέως σὲ καλπασμό» *Σερραϊκὰ Ἀνάλεκτα* 2 (1993) [1998] 27-35. Γιὰ τὶς σχετικὲς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες βλ. Γ. Β. Καφταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας της (ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα, Ι,* Ἀθῆναι 1967, 334-335, ἀρ. 565 (Κρηνῖδες) καὶ Χ. Κουκούλη Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 26 (1971) Χρον. 416 (Ἑπτάμυλοι).

κῶν του, ἐνῶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ εἶναι στραμένο κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ δεξὶ χέρι, λυγισμένο στὸν ἀγκώνα, εἶναι ἀνασηκωμένο καὶ κρατᾶ κυλινδρικὸ ἀντικείμενο μὲ λαβή[4]. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι ποὺ δὲν ἀποδίδεται στὴν παράσταση, πρέπει νὰ κρατᾶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου, τὸ ὁποῖο εἰκονίζεται σὲ γοργὴ κίνηση πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ ἀνασηκωμένα τὰ μπροστινὰ πόδια, ὑψωμένα αὐτιά καὶ χαίτη. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου εἰκονίζεται σκύλος ποὺ ἐπιτίθεται ἐναντίον κάπρου, ὁ ὁποῖος προβάλλεται κατὰ τὸ ἥμισυ μὲ ἀνασηκωμένο κεφάλι καὶ προτεταμένο τὸ ἀριστερό του πόδι. Ἡ παράσταση κλείνει δεξιὰ μὲ δέντρο, γύρω ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ ὁποίου περιελίσσεται ἕνα φίδι[5]. Τὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῆς στήλης καταλαμβάνει ἑλληνικὴ ἐπιγραφή. Ἡ στήλη φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρῶν μὲ ἀρ. Εὑρ. Λ263 (εἰκ. 1). Διαστάσεις: Ὕψος: 0,40 μ. Πλάτος: 0,58 μ. Πάχος: 0,06 μ. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,027 μ. Διάστιχα: 0,006-0,01 μ.

Εἰσιὰς
Παειβ-
ου τῷ
4 *εἰδίῳ*
ἀνδρὶ
Διονυσί-
ῳ vacat
8 *μνήμης*
χάριν

6-8. Ἡ στήλη εἶναι σπασμένη στὴ θέση τοῦ ὕψιλον, τοῦ ὁποίου λείπει ἡ δεξιὰ πλάγια κεραία (στ. 6) καὶ στὴ θέση τοῦ μῦ (στ. 8) || 8. συμπλέγματα N+H, M+H || 9. ἀπολέπιση στὴ θέση τοῦ χῖ, τὸ ὁποῖο μόλις διακρίνεται στὸ λίθο.

Μὲ βάση τὸν τύπο τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὸ 2ο αἰ. μ.Χ., καὶ πιθανότατα στὸ δεύτερο ἥμισύ του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χρήση τῶν μηνοειδῶν γραμμάτων ἔψιλον καὶ

4. Παρόμοιο εἶναι τὸ κυλινδρικὸ ἀντικείμενο ποὺ κρατᾶ ὁ ἥρως ἱππέας σὲ ἀνάγλυφο ἀπὸ τὸ Νέο Σκοπὸ Σερρῶν (Λ156)· βλ. *LIMC* VI 1, ἀρ. 513 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.), ὅπως καὶ αὐτὸ σὲ δύο ἀνάγλυφες στῆλες ἀπὸ τὴν Βέροια καὶ τὴν περιοχή της, βλ. Μ. Β. Χατζόπουλος-Λ. Γουναροπούλου, *Ἐπιγραφὲς κάτω Μακεδονίας. Τεῦχος Α΄: Ἐπιγραφὲς Βεροίας*, Ἀθήνα 1998 πίν. 209 (3. αἰ μ.Χ.), 512 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.).

5. Γιὰ ἀνάλογες παραστάσεις βλ. καὶ *LIMC* VI 1, ἀρ. 467-484

σίγμα καὶ τοῦ στρογγυλοῦ ὠμέγα καὶ ἡ παρουσία δύο μόνον συμπλεγμάτων. Ὅσον ἀφορᾶ τὸ ὑπόλοιπα γράμματα ἐπισημαίνουμε τὰ ἑξῆς: ἡ ἐσωτερικὴ κεραία τοῦ ἄλφα εἶναι εὐθεία, τὸ μῦ, ὅπως καὶ τὸ νῦ, ἔχουν συμμετρικὸ σχῆμα, ἐνῶ τὸ δέλτα εἶναι ἰσοσκελές. Ἀνάλογο εἶναι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 146 μ.Χ. ἀπὸ τὸ Kovacevo (περιοχὴ Sandanski)[6], τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 172 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ὀρεινὴ Σερρῶν[7], ὅπως καὶ αὐτὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 198 μ.Χ. ἀπὸ τὴ Vranja[8].

Ἡ ἐπιγραφὴ προσθέτει τρία ἀκόμη πρόσωπα στὴν προσωπογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Σερρῶν[9]. Ἡ ἀναθέτρια τοῦ μνημείου φέρει τὸ θεοφόρο ὄνομα Εἰσιάς, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν, εἶναι ὡστόσο γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας[10]. Τὸ πατρωνυμικὸ τῆς Εἰσιάδος, Παείβης, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν λεγομένων «προελληνικῶν» ὀνομάτων, γνωστὸ στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη[11]. Κάποιος Παίβης Μέστου εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ τῶν Σερρῶν[12], ἐνῶ Παιβίνη ὀνομάζεται κάποια γυναίκα στὴν Ἀπολλωνία[13]. Στὴν

6. Βλ. *IGBulg* IV, 2303

7. Βλ. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 31 (1976) [1984] Χρον. Β. 311 (πίν. 250γ) [=*SEG* XXXIV 676].

8. Βλ. *IGBulg* IV, 2311. Βλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ 171/172 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Λαγινά· Κ. Rhomiopoulou, «New inscriptions in the Archaeological Museum, Thessaloniki», στό: *Ancient Macedonian Studies in honor of Ch. F. Edson*, Θεσσαλονίκη 1981, 301-302 ἀρ. 6.

9. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σερρῶν εἶναι δημοσιευμένες στὸ ἔργο τοῦ Γ. Καφταντζῆ, βλ. ἀν. σημ. 3.

10. Ἀπαντᾶ στὴ Θεσσαλονίκη, βλ. *IG* X 2.1, 357, (2. αἰ. μ.Χ.), 623 (48 μ.Χ.), καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Πελαγονίας· βλ. *IG* X 2.2, 164. Γιὰ τὴ διάδοσή του στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο βλ. *LGPN* I-IIIB *s.v.* Γνωστὸς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν εἶναι κάποιος Ἰσίδωρος Ποσιδωνίου, βλ. *SEG* XXX 595.

11. Γιὰ τὸ ὄνομα βλ. F. Papazoglou, «Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques», *Actes du VII congrès International d'épigraphie grecque et latine*, Bucarest-Paris 1979, 165· πρβλ. O. Masson, «Les noms théophores de Bendis en Grèce et en Thrace», *MH* 45 (1988) 12 [=*OGS* II, 611]. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος βλ. καὶ L. Robert, «Les inscriptions grecques de Bulgarie», *RPh* 33 (1959) 229 σημ. 5, *SEG* XLIV 517, ὅπου ἡ γενικὴ Παιβηδου σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Βάργαλα (2./3. αἰ.). Γιὰ ὀνόματα μὲ δεύτερο συνθετικὸ τὸ Παΐβης βλ. V. Georgiev, «L'anthroponymie Thrace. L' état actuel des recherches», *Pulpudeva* 2 (1976) [1978] 13, 18.

12. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ Λ21 τοῦ Μουσείου Σερρῶν, βλ. B. Besevliev-G. Michailov, *Belomorski Pregled* 1 (1942) ἀρ. 19 [=*Bull. épigr.* 1948, 106], *SEG* XXX 590. Παίβης ὀνομάζεται καὶ ὁ πατέρας κάποιου Διοσκουρίδου σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 106 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Μέταλλα Σερρῶν (Λ82), βλ. *SEG* XXX 596.

κατηγορία τῶν θεοφόρων ὀνομάτων μὲ εὐρύτατη διάδοση στὴ Μακεδονία καὶ στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο ἀνήκει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ Διονύσιος[14].

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διάδοση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀξιοσημείωτη καὶ στὴν περίπτωση τῆς οἰκογενείας τῆς ἐπιγραφῆς μας εἶναι ἡ παράλληλη χρήση ὀνομάτων διαφορετικῆς ἐθνικῆς προελεύσεως, φαινόμενο τὸ ὁποῖο εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφὲς τῆς περιοχῆς τῶν Σερρῶν[15] καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἑλληνικοῦ κόσμου[16].

Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρῶν

Μαγδαληνὴ Βάλλα

13. Βλ. *IGBulg* I, 430 (5./4. αἰ.).

14. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία βλ. M. Hatzopoulos-L. D. Loukopoulou, *Recherches sur les marches orientales des Téménides (Anthémonte-Kalindoia)* IIe partie, (*Μελετήματα* 11) Athènes 1996, 246.

15. Βλ. π.χ. ἀν. σημ. 12. Μητρόδωρο ὀνομάζουν τὸ γιὸ τους ὁ Βείθυς καὶ ἡ Μαντὼ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὶς Σέρρες, βλ. *SEG* XXX 613 (2. αἰ. μ.Χ.), Νείκανδρο ὁ Τόκης καὶ ἡ σύζυγός του Οὐαδέα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχή, βλ. *SEG* XXX 612 (2. αἰ.μ.Χ.), Ἀρτεμίδωρο κάποιος Μούκασος, γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ στὸ Μουσεῖο τοῦ Kjustendil, βλ. *SEG* XXVIII 552, ἐνῶ Διζάπης ὀνομάζεται ὁ γιὸς κάποιου Διοσκουρίδου ἀπὸ τὸ Δραβῆσκο Σερρῶν, βλ. *SEG* XXX 619,

16. Βλ. σχετικὰ Hatzopoulos-Loukopoulou, *ὅ.π.* (σημ. 14), 171-193. Γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ φαινομένου βλ. J. Touloumakos, «Historische Personennamen im Makedonien der römischen Kaiserzeit», *ZAnt* 47 (1997) 219 καὶ Ἠλ. Κ. Σβέρκος, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἄνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (πολιτικὴ ὀργάνωση - κοινωνία - ἀνθρωπωνυμία)*, Θεσσαλονίκη 2000, 151-156.

SUMMARY

INSCRIBED STELE WITH A REPRESENTATION OF A RIDER HERO FROM THE AREA OF SERRES

A new inscribed relief stele is published in this article. It was found in the site Lefki Koryfi of Metochi Serron. The stele decorated a grave which did not contain any grave offerings. On its right side the stele is decorated with a representation of a rider hero, on its left side it bears an inscription. According to the letter forms the monument can be dated to the second half of the 2nd cent. A.D. The inscription states that this is a grave monument erected by Eisias, daughter of Paeibes, for the memory of her husband Dionysios.

Μ. Βάλλα, Εἰκ. 1